

Юрій Уманців

<https://orcid.org/0000-0003-0788-7110>

*доктор економічних наук, професор,
в.о. завідувача кафедри економічної
теорії та конкурентної політики,
Державного торговельно-економічного
університету (м. Київ)*

КОНКУРЕНТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗА УМОВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Під впливом глобалізації зазнає змін увесь ландшафт функціонування та розвитку світової економіки. Актуальним науковим завданням є аналіз практики реалізації конкурентної політики національними відомствами. Розкриття особливостей здійснення конкурентної політики держави потребує глибокого наукового пошуку. Аналіз напрямів формування конкурентної політики спроможний розкрити та запропонувати вектори використання світової практики в умовах мінливого середовища України [1].

Конкурентна політика є важливою складовою у системі інструментарію впливу держави на розвиток економіки. Водночас як серед наукової спільноти, так й в експертному середовищі її значення та роль є значною мірою недооціненими. Доволі часто це викликає неповне розуміння економічної природи та глибинних наслідків конкурентної політики, що своєю чергою обумовлює й недооцінку значущості впливу конкурентного відомства на перебіг економічних процесів [2].

Конкурентна політика передбачає діяльність держави, спрямовану на створення конкурентного середовища на ринках та забезпечення взаємодії суб'єктів господарювання з метою уникнення різноманітних проявів

дискримінації та зловживань. Реалізація ефективної конкурентної політики обумовлюється цілим рядом визначальних факторів, які окреслюють її роль і значення у національній економіці. Йдеться про існування ринків з низьким ступенем інтенсивності конкуренції, наявністю ринкової влади, асиметрії інформації тощо [1; 2].

У червні 2022 р. Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, а тому реалізація євроінтеграційних перетворень стала одним із пріоритетних напрямів економічної політики держави (у тому числі й конкурентної політики). Це передбачає реформування й національного конкурентного законодавства. В оприлюдненому на початку 2023 р. звіті Європейська комісія вказала на позитивні зрушення у роботі Антимонопольного комітету України у напрямі наближення національного законодавства про державну допомогу до норм ЄС. Антимонопольний комітет налагодив системну співпрацю, спрямовану на обмін досвідом із правозастосування з іноземними партнерами, міжнародною спільнотою та авторитетними інституціями [3].

Діяльність Антимонопольного комітету України спрямовується на забезпечення захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель. Змістовна характеристика статусу Антимонопольного комітету України визначається його завданнями та повноваженнями, у тому числі й при розробленні та реалізації конкурентної політики, і визначається законодавчими та нормативно-правовими актами [2].

У процесі формування конкурентної політики важливим завданням є забезпечення збалансованого співвідношення між діями, що спрямовані на захист конкуренції, і заходами, які стимулюють її розвиток. Суттєвими при цьому є два виміри конкурентної політики, що відображають діяльність конкурентних відомств держави у формі приписів, спрямованих на припинення заборонених дій, та заходів, покликаних забезпечувати

дотримання встановлених правил. Захист конкуренції ґрунтується на концептуальних засадах досягнення найменших втрат ефективності, обумовлених активізацією економічних процесів унаслідок припинення антиконкурентних дій [4].

З метою підвищення дієвості та значущості конкурентної політики Антимонопольний комітет України у 2019 р. здійснив реформування його територіальних відділень, що мало на меті більш глибоке врахування специфіки регіонального підприємництва, зменшення залежності від місцевої влади та посилення дієвості зусиль щодо встановлення та припинення порушень конкурентного законодавства. При цьому на часі активізація політики зі стимулювання конкуренції на місцевому рівні, що ґрунтується на ретельному аналізі регіональних тенденцій соціально-економічного розвитку [1].

Зменшення залежності від місцевої влади дасть змогу ефективніше реагувати на прояви антиконкурентної поведінки, що виявляється у створенні бар'єрів для входу на ринок, дискримінаційних умовах щодо оренди земельних ділянок, об'єктів комунальної власності, доступу до природних ресурсів тощо. Реформа територіальних відділень покликана сприяти формуванню відкритого конкурентного відомства, спроможного на системних засадах здійснювати функції захисту конкуренції [1].

Важливим аспектом є підвищення інституційної спроможності Антимонопольного комітету України, що передбачає розширення його повноважень з метою посилення дієвості контролю за дотриманням конкурентного законодавства, прогнозування динаміки змін на товарних ринках та діагностику конкурентного середовища. Необхідність посилення інституційної спроможності Антимонопольного комітету закріплена й у рекомендаціях ряду міжнародних організацій, які надавали консультативну підтримку відомству протягом кількох років [3; 4; 5].

Системний підхід до реалізації конкурентної політики передбачає спрямування регулюючого впливу держави на подальше стимулювання розвитку конкурентного середовища національної економіки, захист чесної конкуренції й підтримання динамічного конкурентного процесу загалом. При цьому важливою є розбудова напрямів впливу конкурентної політики на розвиток економіки, підвищення її конкурентоспроможності та зменшення втрат суспільного добробуту внаслідок деформації ринкового середовища та застосування антиконкурентних практик.

Література:

1. Уманців Ю. М., Золіна Д. О. Конкурентна політика держави за умов глобальних трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2020. Вип. 2. С. 52-61
2. Ясько Ю. І. Механізм реалізації конкурентної політики держави. *Scientia Fructuosa*. 2022. № 5. С. 29-41
3. Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. Brussels. 2023. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf (дата звернення 09.06.2023)
4. Річний звіт Антимонопольного комітету України 2022. URL: <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/641/87f/e95/64187fe957f1c745683055.pdf> (дата звернення 09.06.2023)
5. Швидка Т.І. Економічна конкуренція: сучасний стан законодавчого забезпечення та перспективи його модернізації: монографія. Харків. Право, 2020. 376 с.